

SIMPOZIONUL „ION CREANGĂ: LUMEA LUI ȘI LUMEA NOASTRĂ POSTMODERNĂ”, EDIȚIA A XI-A

La 2 martie 2021, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” și Biblioteca națională pentru copii „Ion Creangă” au organizat Simpozionul „Ion Creangă: lumea lui și lumea noastră postmodernă”. Simpozionul s-a desfășurat în cadrul Festivalului Zilelor Creangă, pe axa Chișinău – Iași – Târgu-Neamț – Pipirig, la 184 de ani de la nașterea scriitorului clasic al literaturii române.

Este pentru prima dată când simpozionul a fost organizat în regim online. La simpozion au participat cercetători din cadrul Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” și colegi de la Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă”, precum și invitați din România: Mircea Platon, scriitor, redactor-șef al revistei „Convorbiri literare” și Valentin Talpalaru, scriitor, jurnalist, muzeograf la Muzeul Național al Literaturii Române din Iași; Olga Creangă-Caia, scriitoare, Lidia Richter, directoarea Bibliotecii orașenești Târgu-Neamț, precum și interprete anunțate în program doamnele: Gabriela Secheșan, Claudia Caia și Olga Caia-Murariu.

În rapoartele prezentate au fost tratate cercetări privind opera și aspecte ale vieții și activității lui Ion Creangă – scriitorul, pedagogul, dascălul, omul de spirit.

Lucrările simpozionului au fost deschise de către directorul Institutului de Filologie, dna dr. hab. Nina Corcinschi, care, în cuvântul de salut, a menționat, printre altele, că lumea noastră postmodernă nu e departe de lumea lui I. Creangă, există un circuit neobosit de du-te-vino de semnificații și imagini care se încarcă de prospețime în lumea noastră postmodernă. Însă, de fapt, „în creația lui I. Creangă, e multă tristețe și dramă, e mai puțină bucurie decât pare la prima vedere”, a relevat d-ei cu referire la constatarea făcută de domnul acad. Mihai Cimpoi, care a scris o carte admirabilă despre Ion Creangă

Cu urări de succes participanților la simpozion s-a adresat dna *Eugenia Bejan*, director al Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”, reliefând ideea că Ion Creangă este scriitorul cunoscut fiecărui român din fragedă copilărie până la adânci bătrânețe, iar scrierile „...chiar și *Amintiri din copilărie*, chiar și poveștile lui Ion Creangă nu au fost scrise pentru copii, ele au intrat în literatura pentru copii” și citindu-le la diferite vârste, le percepem diferit.

Sedința de comunicări din cadrul simpozionului a fost deschisă de dl acad.

Mihai Cimpoi, care s-a adresat tuturor prietenilor lui I. Creangă, considerând că „în felul acesta ne aliniem la acel prieten cu adevărat pe care l-a avut Ion Creangă”. În comunicarea sa intitulată „*Ion Creangă și „concilierea contrariilor”*”, d-lui s-a referit la cartea **Sinele arhaic**, pe care a completat-o cu încă câteva capitole noi și urmează să apară la editura „Princeps Edit”. În lucrare propune, în primul rând, un dosar al receptării lui Ion Creangă, care a fost cantonat într-o atitudine rezervată față de calitatea de scriitor ca atare a lui I. Creangă manifestată chiar și de junimiști. S-a discutat mult dacă este un scriitor cult sau un scriitor poporan, chiar *Amintirile din copilărie* au apărut în „Convorbiri literare” la rubrica „Literatură poporană”, deci dosarul ăsta părea clasat atunci când G. Călinescu afirma că despre I. Creangă ca artist sunt puține de spus și studiile se pierd în divagații.

Ei bine, timpul nu i-a dat dreptate divinului critic, scoțând din regimul inertial glosările reluate asupra valorii estetice a operei lui și punând-l în categoria scriitorilor care se pretează la interpretări exegetice noi și la natura revoluționară a accentului hermeneutic. Astfel, comedograful I. Creangă, portretizat de G. Călinescu, a început să fie receptat printr-o complementaritate firească cu tragedianul I. Creangă. Acesta e accentul pe care-l pune M. Cimpoi în cartea sa, mai puțin observat de critici. Un obiectiv al studiilor mai noi a devenit viziunea lumii ca teatru, a lumii pe dos, care imprimă o dimensiune existențială operei sale. Din perspectiva exegetică a zilei de azi, I. Creangă apare și ca un artist al limbajului și aici domnul acad. M. Cimpoi se referă la Fundoianu, care spunea încă în anii '30 ai secolului al XX-lea că ne face să-l citim în acest sens ca pe Mallarmé, o apropiere foarte riscantă atunci, care se aruncă cu mult curaj, vorba lui R. Barthes, în încâlceala lui valorizând puterile reactive ascunse în cuvinte, asigurându-le o libertate autonomă și făcându-le să fie ele însele, să se apropie, precum zice același semiolog, de limbajul-limită sau gradul zero al scriiturii către care năzuiește orice scriitor sau, vorba lui R. Barthes, „scriptor”. Un declic hermeneutic ni-l oferă luarea în considerare a raportului dintre inconștientul individual și cel colectiv. „Dedesubtul inconștientului individual care reprezintă, conform lui Jung, citat de Warren și Wellek, rămășița blocată a trecutului nostru și, mai ales, a copilăriei și primei copilării, se ascunde inconștientul colectiv, amintirea blocată a trecutului rasei noastre și chiar a stării ei pre-umane” (*Teoria literaturii*).

Eugen Simion găsește în opera crengiană o demonologie atipică, localizată, umanizată, contrară configurării arhetipale din literatura universală și vizavi de îndrăcirea lumii. Mihai Cimpoi menționează că a zis într-un capitol că e vorba

de umanizarea demonilor, a dracilor și îndrăcirea lumii. Apoi, precizează că academicianul român analizează cu un instrumentar critic mlădios schemele și elementele epice, tipologia: babele infernale, moșii, personajele din mediul rural, umorul, discursul gurmand, problema naratorului, individualitatea lui și oralitatea. Iată că un I. Creangă ce vine nu doar din tradițiile sătești, ci și din Marea Tradiție, astfel încât avem de-a face cu cea de-a treia grilă a receptării lui I. Creangă – I. Creangă ca mare artist al limbajului, al limbajului-lume, fiindcă între limbaj și lume apare la I. Creangă un semn absolut de identitate. Și, bineînțeles, că I. Creangă e un valorizator original al arhetipalității cu o viziune carnavalescă profundă a lumii înțeleasă ca lume a adevărului, ca lume pe dos. Apoi, menționează că aceasta a vrut să spună domnul academician în preludiul apariției cărții sale.

În comunicarea sa „*Ivan Turbincă în actualitate: textul și hipertextul, adică limbajul lumii*” dna **Oxana Gherman** a vorbit despre un fenomen foarte interesant, fenomenul hipertextualității, al derivării unui text artistic dintr-un alt text artistic. Și, descoperind acest tip de literatură, a încercat să fructifice analizele sale într-o cercetare. Așadar, *Ivan Turbincă în actualitate: textul și hipertextul*. Cercetătoarea expune rezultatele cercetării raportului hipertextual dintre povestea *Ivan Turbincă* (Iași, 1878) de Ion Creangă și *Ivan Turbincă 2.0. O continuare a poveștii lui Ion Creangă* (Iași, 2019) de Alexandru Vakulovski. Având statut de hipertext, varianta din 2019 a poveștii este creată prin procedeul transpoziției lumii fabuloase într-un alt cadru spațio-temporal, într-o virtualitate trans-culturală. Mecanismul care generează imaginea noii lumi artistice are la bază procesul de transfigurare simbolică a esenței destinului etnic. Este studiat procesul de codificare a istoriei naționale în sistemul de simboluri al poveștii, dar și raporturile dialogale dintre vocile hipo- și hipertextului.

Dl **Valentin Talpalaru**, scriitor, jurnalist, muzeograf la Muzeul Național al Literaturii Române din Iași, menționează că tema propusă este o temă interesantă, care trebuie luată *cum grano salis* cu lumea lui I. Creangă și lumea noastră. Cât de depărtate sunt ele, nu știm. Ei, acei care lucrează ca muzeografi, sunt, poate, mai aproape de realitate, pentru că întotdeauna văd pe acei care vin la bojdeuca lui Ion Creangă cu orizontul lor de așteptare. Ei sunt acolo să facă cumva joncțiunea dintre cele două lumi: lumea lui I. Creangă și lumea noastră și, poate, aici este și piatra de încercare a unui muzeograf că au avut de-a lungul timpului posibilitatea să stea de vorbă cu personalități ale culturii noastre, cu scriitori, cu critici, istorici literari.

Vorbind despre lumea lui I. Creangă și lumea în care trăim noi, dl Talpalaru precizează că sunt universuri care se suprapun la un moment dat pe anumite dimensiuni și despre asta ar fi foarte mult de vorbit. Și dacă, fie și metaforic, diferența dintre cele două lumi nu este foarte mare, pentru că ambele lumi se completează, se combină acolo în copilăria noastră pe care o purtăm ca pe o dulce și dragă povară până la capăt.

Dl *Mircea Platon*, scriitor, redactor-șef al revistei „Convorbiri literare”, ne amintește că revista are menirea de a veghea la perpetuarea patrimoniului cultural din care face parte și opera lui I. Creangă, lumea lui I. Creangă și lumea noastră... Ion Creangă a creionat un anumit tip de lume pe care au locuit-o mai apoi. Este o lume a satului românesc de munte, o lume a unei pături de țărani, uneori și de țărani care se ocupau și cu comerțul, niște țărani care tindeau a deveni sau trăgeau cumva înspre a deveni târgoveți, dar totuși este o lume țărănească extrem de stabilă.

Atunci când vorbim despre lumea lui I. Creangă și lumea noastră postmodernă, când ne gândim la lumea lui I. Creangă, vorbim despre niște oameni precum, de ex., bunicul lui I. Creangă și tatăl lui care veniseră din Ardeal, care se mutaseră nu pentru a se schimba, ci pentru a rămâne aceiași. Or, motivele pentru care veniseră strămoșii lui I. Creangă din Transilvania în Moldova țineau de păstrarea identității profesionale. Deci erau niște oameni care nu plecau, care nu abandonau locul nașterii pentru a deveni altceva, ci pentru a rămâne statornici crezului strămoșilor lor și propriei lor identități. Într-un fel, lumea lui Creangă este o lume a numeroaselor peregrinări. Dar dacă ne gândim chiar la *Amintiri*, este străbătută de călătorii, dar acestea sunt întotdeauna niște călătorii în căutarea, în cazul *Amintirilor*, de exemplu, în căutarea învățăturii, a reafirmării identității, chiar în cazul lui I. Creangă (tatăl vroia să-l țină pe Ionică în sat pentru a-i preda afacerea, rostul de acolo din satul lui, mama vroia să-l trimită la învățătură ca să devină preot, iar bunicul David – să meargă la învățătură, la școală), era un scop cumva pragmatic. Toate aveau de-a face cu o păstrare a identității, cu o verticalizare a omului, cu menținerea lui pe propriile picioare, a face din micul lui nepot un om capabil să facă față unei lumi pe care bunicul simțea că este o lume în schimbare și vroia să-l pregătească să facă față acestei lumi.

Relevanța lui I. Creangă pentru copiii de astăzi este, în primul rând, aceea că te învață cum să nu fii statornic. În al doilea rând, dacă e să ne referim la discursuri politico-ideologice, la anumite situații ale noastre, într-un context mai postmodern, multicultural, există niște elemente care ar putea duce în

această direcție în proza lui I. Creangă, dar sunt elemente de profundă umanitate, ele nu sunt tratate la modul ideologic, ci la modul profund uman, așa cum vom regăsi, de ex., episodul cu turcii, povestit tot de bunicul lui, care vin să se bată cu eteriștii refugiați la Secu, unde s-au explodat în clopotnița-bibliotecă-archivă a mănăstirii și cu bunicul lui I. Creangă care se refugiază în păduri. Descoperind, ulterior, că și-a uitat unul din copiii mici în casă și se gândește că, probabil, l-au spintecat turcii, se întoarce să-l ia, găsește că turcii trecuseră pe acolo și-n loc să-l spintece, lăsaseră niște mici monede de aur lângă copil, copilul fiind în pericol mai mult din cauza porcilor rămași în gospodărie, decât din cauza turcilor. Iată că avem foarte multe elemente relevante pentru discursul hegemonic în ziua de astăzi, pentru ceea ce am vrea de la un clasic al literaturii române în ziua de astăzi, nu să ne vorbească despre interesele și ideile noastre de astăzi.

Este foarte important, subliniază raportorul, să continuăm să ținem în circulație opera lui I. Creangă în ediții cât mai bine adnotate, pentru a da posibilitate tuturor să-i înțeleagă opera și să se recunoască în toată această minunăție care este scrisul lui Ion Creangă. Lumea lui și lumea noastră...

În comunicarea „*Ion Creangă în evocări poetice*”, cercetătorul **Dumitru Apetri** se referă doar la cinci dintre numeroșii poeți români care îl elogiază pe marele prozator Creangă. Printre aceste cinci nume exponențiale sunt și poeți din spațiile românești înstrăinate (Basarabia, nordul Bucovinei) din ultimele 7-8 decenii: L. Deleanu, V. Levițchi, Gr. Vieru, N. Dabija și A. Suceveanu. L. Deleanu e prezent cu sonetul „Sfătosule bunic din Humulești”, V. Levițchi – cu poeziile „Nu știu alții cum sunt” și „Harap Alb”, Gr. Vieru – cu „Iezii lui Creangă”, N. Dabija – cu „La marginea verii” și poemul „Eminescu și Creangă”, Arc. Suceveanu – cu „Nică al lui Ștefan a Petrei”. Poeziile și poemele acestora evocă autenticitatea și farmecul capodoperei „Amintiri din copilărie” și a minunatelor povești crengiene. E scoasă în evidență „simbioza organică a dorului cu umorul” (Ovidiu Bîrlea), una dintre componentele cele mai fascinante ale capodoperei nominalizate, precum și veridicitatea trăirilor umane care îi determină pe cititori să se identifice cu personajele și situațiile neîntrecutului povestitor. Totodată, poeții nominalizați, precum și alte personalități citate de autorul comunicării, consideră, pe bună dreptate, că opera crengiană în integritatea ei constituie un etern izvor de inspirație pentru plâsmuitorii de folclor, pentru scriitorii și diverșii creatori de artă cinematografică, scenică, muzicală etc. și că Creangă duce neconținut faima neamului românesc în lume.

Dna **Olguța Creangă-Caia**, scriitoare de la Târgu-Neamț, strănepoata

lui Ion Creangă, este promotoarea operei lui Ion Creangă pe întreg spațiul românesc. În luarea de cuvânt, d-ei vorbit despre Ion Creangă, care prețuit și încurajat de Titu Maiorescu, de Mihai Eminescu ș.a., început să scrie povești, povestiri și, apoi, a început să scrie din realitatea satului românesc, a început să scrie *Amintiri din copilărie*, cea mai valoroasă operă a sa. Deci la început, lumea lui Ion Creangă a fost o lume fantastică, a poveștilor în care, prin antiteza între ascultare și neascultare, dădea la lumină în final roadele ascultării. Aceste personaje pozitive aveau tănuite în sufletul lor cele trei virtuți creștine: credința, nădejdea și dragostea. Ion Creangă a avut dragoste față de neamul său, de părinții săi, de frați, surori, de humuleșteni și de tot neamul românesc și creștinesc. Dar din opera lui desprindem și alte virtuți cum ar fi înțelepciunea, deșteptăciunea, bunul simț. Ion Creangă subliniază și mereu ne arată că aceste virtuți se dobândesc prin educație și prin cultură.

Dna **L. Richter**, directoarea Bibliotecii orașenești Târgu-Neamț, consideră tema conferinței foarte generoasă, încât și-a propus să ne aducă ca argument al actualității lui I. Creangă și al faptului că îl putem numi chiar contemporanul nostru faptul că Ion Creangă a fost *dascăl*, a fost *învățător*, *autor de manuale* și un *institutor nemaipomenit*. Deci el în sine, atunci a încercat o schimbare, dacă a fost copilul Nică chinuit cu ceaslovul să învețe slovele, a spus că va face un abecedar. Și, bineînțeles, zice dumneaei, vrea să ni-l aducă în actualitate pe pedagogul Ion Creangă.

Dna bibliotecară Richter a prezentat o carte foarte interesantă: *Ion Creangă în amintirile contemporanilor*, o antologie de Daniel Corbu, poetul de la Vânători - Neamț și făcută la editura lui din Iași, în care conține relatările celor care l-au cunoscut pe I. Creangă. Iar un fost elev scrie despre I. Creangă că era un om blajin... avea calități de mare dascăl, precizând că este o amintire a lui Jean Bart. În opinia d-ei, Creangă este foarte actual pentru cei care lucrează în educație, pentru pedagogii de acum, este bine să se reîntoarcă la esența lucrurilor, la ceea ce spunea I. Creangă și ce făcea ca pedagog și învățător luminat, ca un adevărat psiholog, mai ales că iubea foarte mult copiii. Astfel, crede d-ei că I. Creangă este foarte contemporan prin ceea ce a făcut el, pentru că a depășit la momentul respectiv, atunci când a scris manualul, când a scris Abecedarul, a vrut să treacă de la un moment al învățământului românesc la un alt prag.

În comunicarea „*Cronotopuri malefice în opera lui Ion Creangă*” dna dr. **Olesea Gârlea** s-a axat pe unele elemente structurale ale cronotopului preluate de la M. Bahtin și aplicate la poveștile scriitorului român și anume: *încercarea*,

întâmplarea, natura, peisajul, peregrinarea eroilor, drumul, pragul. Autoarea a făcut referire la locurile nefaste din folclorul românesc, care stau sub semnul negativității, blestemului și vrăjii. Printre cronotopii malefici analizați de O. Gîrlea se numără: pădurea, locurile bântuite de diavoli, iazul, cârciuma. Cercetătoarea a adus în vizor „inversiunea unor trepte escatologice” în poveștile lui I. Creangă. Este vorba de asocierea iadului cu binele și a raiului cu sărăcia. Concluzia la care ajunge cercetătoarea este că spațiile faste și nefaste se află într-o interdependență bine stabilită în poveștile crengiene, nu sunt simple locuri de peregrinare a eroilor, ci locuri de încercare în care se produce inițierea și devenirea lor.

Opera lui I. Creangă rezistă și impulsionează cele mai moderne grile de lectură, interdisciplinare inclusiv: cronotopul lui Mihail Bahtin, intertextul, hipertextul lui Gérard Genette sunt doar câteva lupe sub care a fost analizată astăzi creația lui I. Creangă.

În raportul „*Indici lexicali diatopici, diastratici și diafazici în Amintiri din copilărie de Ion Creangă*” dna dr. **Liliana Botnaru** precizează că opera crengiană este o inepuizabilă sursă de expresivitate, care se pretează la polivalente interpretări din diverse perspective, niciodată finite. Studiul de față analizează indicii de variație lexicali ai *Amintirilor din copilărie* prin prisma dimensiunilor variaționale: diacronie, diatopie, diastratie și diafazie. Inventarierea acestora ne permite să observăm că lucrarea lui Ion Creangă abundă în semnificații expresiv-estetice contextuale și este un model perfect de redare a funcționării simultane armonioase a acestor indici, ce edifică, de fapt, caracterul oral și popular al scriiturii crengiene.